

**a
r
a**
ara.cat

DIUMENGE
13 DE NOVEMBRE DEL 2016

NÚMERO 2160

2,50 EUROS

AVUI

*Al diari analitzem
el populisme i al
suplement celebrem
els nostres 6 anys*

aradiumenge

Avui, gratis,
primera làmina de
Ramon Casas

150 aniversari

La Catalunya de
**Ramon
Casas**

ARXIU FOTOGRÀFIC DE BARCELONA

150 anys Ramon Casas

Diumenge, 13
El tàndem

Museu Nacional d'Art de Catalunya

Dilluns, 14
Plein air

Museu Nacional d'Art de Catalunya

Dimarts, 15
Nu d'esquena
Museu del Cau Ferrat

Dimecres, 16
Carro amb vuit mules de tir
Museu del Cau Ferrat

Ramon Casas, 150 anys

Ramon Casas va néixer el 1866, ara fa 150 anys. Va ser una figura clau del Modernisme artístic i de la cultura catalana del tombant de segle. Les seves obres tenen, merescudament, una importantíssima presència als museus del país. En vida va ser molt popular i la seva capacitat de seducció s'ha mantingut intacta.

Pel que va ser i per tot el que encara representa, Ramon Casas és un personatge clau per entendre la Catalunya del seu moment, un país que, assumint el llegat de la Renaixença, va fer el salt a la modernitat i a l'europeisme. A partir, doncs, de la seva obra, amb Casas com a referent gràfic i intel·lectual, dediquem aquest diari extra de dotze pàgines a entendre la Ca-

talunya que va de l'Exposició Universal del 1888 a l'Exposició Internacional del 1929: són els anys en què qualla el catalanisme polític, els anys de la primera internacionalització de Barcelona, els anys de l'eclosió del moviment obrer a remolc d'una espectacular industrialització liderada per la burgesia, els anys de la professionalització i obertura internacional en el terreny cultural i científic, els anys en què l'esport conquereix les masses a través d'una premsa que es professionalitza, uns anys d'avenços tecnològics espectaculars i de grans tensions socials i polítiques. Un període apassionant de la nostra història que reflectim en aquest diari d'època.

Amb aquest diari, i amb les làmines que oferirem durant tota la setmana gràcies a la col·laboració dels museus que en són propietaris, l'ARA s'afegeix a les celebracions de l'Any Ramon Casas.

150 anys Ramon Casas

Dijous, 17
Madeleine
Museu de Montserrat

**Cada dia, una
pintura de Casas
amb l'ARA**

Avui comencem la setmana Ramon Casas amb l'ARA. Cada dia podreu obtenir una làmina en format gran del pintor –la mida és gairebé com una pàgina del diari– amb una tira de quadres seus emblemàtics. Per començar, avui regalem el famós *El tàndem*, del 1897, en què apareix el mateix Casas amb el seu amic Pere Romeu, ànima del local modernista Els Quatre Gats. I a partir de dilluns i fins diumenge que ve, per un euro la làmina, podreu completar aquesta col·lecció de pòsters amb *Plein air* (1891), *Nu d'esquena* (1894), *Carro amb vuit mules de tir* (1889), *Madeleine* (1892), *Ball al Moulin de la Galette* (1890-91), *La Sargantain* (1907) i *La sortida de la processó de Corpus de l'església de Santa Maria* (1896-1898). Cada làmina porta una explicació de l'obra a càrrec de Vinyet Panyella, comissària de l'Any Casas.

Divendres, 18
**Ball al Moulin
de la Galette**
Museu del Cau Ferrat

Dissabte, 19
La Sargantain
Cercle del Liceu

Diumenge, 20
La sortida de la processó de Corpus
Museu Nacional d'Art de Catalunya

150 anys Ramon Casas

Política

Squites polítiques entre dues Repúbliques

SÍLVIA MARIMON
BARCELONA

El setembre del 1868 la capçalera de *Lo Somatent. Periòdic Polític Liberal* publicava: "Llibertat en totes les manifestacions, tots los drets individuals, abolicció de quintes, desestanc de tot lo estancat. República federal, única forma de govern que pot admetre la democràcia espanyola si estima sos principis i la vida de les províncies. Sufragi Universal. Milícia Nacional. Econòmies, destrucció del monopoli, inviolabilitat de la correspondència i del domicili, abolicció de l'esclavitud, drets a les Antilles". Aquell mes havia triomfat la Revolució de Setembre, coneguda com La Gloriosa, i Isabel II havia hagut d'emprendre el camí de l'exili. Començava un període revolucionari en què es qüestionava el vell ordre.

L'11 de febrer del 1873 es proclamava la Primera República, que a Catalunya va rebre el suport entusiasta de les classes populars, que tenien l'esperança que el nou règim aboliria les quintes –l'origen del servei militar obligatori espanyol– i milloraria les condicions laborals d'obrers i pagesos. Però la Primera República va tenir una vida efímera. El 29 de desembre del 1874 la dinastia borbònica va tornar a governar el país, i els somnis de llibertat es van esvaïr. Valentí Almirall (Barcelona, 1841-1904), el fundador del catalanisme, assegurava que el parlamentarisme espanyol es fonamentava en el caciquisme i el frau electoral. El polític, advocat

i periodista, va ser un dels impulsors del Centre Català (1882-1894), una de les primeres organitzacions del catalanisme plantejat com un moviment plural i interclassista, i un dels redactors del cèlebre *Memorial de greuges*, que es va presentar al rei Alfons XII el 10 de març del 1885. Cata-

Però eren temps convulsos. El novembre del 1905 els militars van assaltar la redacció del setmanari satíric *Cu-cut!* i el diari *La Veu de Catalunya*. Com a reacció a aquestes intervencions militars va néixer Solidaritat Catalana, el primer gran moviment unitari català, i van

classes benestants i els obrers que s'amuntegaven als barris més pobres, va fer esclatar la Setmana Tràgica el 1909, que va desfermar una repressió desorbitada. Cinc anys després, el 6 d'abril del 1914, naixia la Mancomunitat de Catalunya, el primer intent d'estruc-

traspasat a la Mancomunitat cap de les funcions que congestionaven l'administració central. La Mancomunitat, que com a personalitat ho és tot, com a poder no és res", va dir. La premsa catalanista estava eufòrica. "Després de mitja centúria de propaganda autonomista i de moviment nacional, hem arribat a la primera realització de l'Ideal català", deia l'editorial d'*El Poble Català*.

El problema català

Un dels seus primers acords va ser demanar a Madrid substituir la llei de jurisdiccions, perquè era "un insult al dret i a la justícia". Els diputats també van reivindicar que es posés fi a la Guerra del Marroc, un conflicte que "obligava la joventut a emigrar a terres llunyanes". Es va votar homenatjar Pi Margall, amb l'edició completa de les seves obres, i es va reivindicar la construcció del ferrocarril del Noguera Pallaresa.

No havia sigut fàcil arribar fins aquí. Des de principis del segle XX el problema català era una qüestió de primer ordre per a la política espanyola. Rovira i Virgili escrivia que la política madrilenya era "fortament hostil" a fer cap concessió a les aspiracions de Catalunya i, com que estaven segurs de no haver de tenir-li por, creien poder-la "bufetejar impunement". La Mancomunitat va tenir una vida breu, va desaparèixer amb el cop d'estat de Primo de Rivera del 1923. S'obriria un període fosc, de limitació de llibertats i de repressió que no es tancaria fins a la proclamació de la Segona República, el 14 d'abril del 1931. 🇪🇸

'Garrot vil' és una de les pintures de Casas que reflecteixen la realitat social del seu temps. MUSEU REINA SOFIA

lunya va entrar al segle XX demarcant-se de l'estat centralista i de la seva estructura de partits i continuant amb el procés d'ampliació del catalanisme iniciat feia més de mig segle.

començar a proliferar les primeres manifestacions de masses. L'animadversió cap a les forces de l'exèrcit i el poder de l'Església, i la profunda fractura social que hi havia entre les

tura d'estat. El seu primer president, Enric Prat de la Riba, alertava que naixia limitat: "L'Estat, autoritzant les províncies a mancomunar-se, no s'ha desensenyorit de res, no ha

...i en aquell temps

La resposta d'Alfons XII al 'Memorial de greuges':

"Sense la indústria catalana, Espanya perdria habitants"

S.M.
BARCELONA

Ha costat molt. Recordeu que només fa cinc anys, el 1880, el primer congrés catalanista va acabar amb batesses. Les relacions entre el dramaturg Àngel Guimerà i el polític i periodista Valentí Almirall no han sigut mai fàcils. Però final-

ment els dos homes s'han posat d'acord. Fa uns dies, reunits a la Llotja de Mar de Barcelona, van acordar redactar el *Memorial de greuges*. Finalment, ahir, 10 de març, el rei borbó Alfons XII va rebre Almirall, Guimerà, el poeta Jacint Verdaguer i el dramaturg i empresari teatral Frederic Soler (Pitarra) i tot de prohoms de la societat catalana. Alfons XII no feia gaire bona cara, estava molt pàl·lid i s'ennuegava sovint per culpa d'una malal-

lia que li castiga els pulmons. La comissió del *Memorial de greuges* es va adreçar al rei amb molta solemnitat i aquestes paraules: "Los hijos más preclaros de Cataluña; aquellos que, así en industria como en el mero trabajo obrero, ocupan el primer lugar en Cataluña, se acercan a las gradas del trono en súplica de que V. M se digne fijar su atención en las desgracias que sobre nuestro país viene acumulando la política centralista y unifica-

dora de los partidos políticos de España". I va afegir: "Se nos arrebató nuestro sistema administrativo, que hoy encuentran bueno e imitan naciones cultas de Europa, para ser sustituido, primero por el sistema castellano, y hoy por una copia imperfecta y viciosa del sistema francés". El monarca, inexpressiu, vestit amb tots els galons, va respondre educadament però sense comprometre's a res: "Si España tiene industria lo debe a Cata-

luña. Que España sin industria y solo con sus recursos naturales no podría alimentar a sus habitantes y, si desgraciadamente se llegase a perder la que tiene, abrigo el triste presentimiento de que si Dios me da muchos años de vida, al final de mi vida vería que mi España tendría menos habitantes que ahora". El rei ha promès estudiar el manifest però no hi ha gaires esperances que res canviï. El monarca ha deixat clar quina era la seva postura. 🇪🇸

Societat

S. MARIMON
BARCELONA

Una ciutat ordenada amb barris insalubres

“**E**l plànol de la nova ciutat manca de detalls pintorescos, però la fantasia dels arquitectes ha sembrat aquestes perspectives monòtones amb construccions molt diverses i de vegades molt interessants. Innombrables convents i grans establiments d'ensenyament o de beneficència atreuen la mirada: l'orgullosa silueta de la Sagrada Família evoca la idea d'una catedral de somni, les avingudes fantàstiques del Park Güell fan pensar en una ciutat del futur, destinada a la Pau i la Bellesa”, escrivia l'historiador francès Georges Desdevises du Désert el 1913. I és que a les últimes dècades del segle XIX, la ciutat va patir una autèntica transformació urbanística. Després d'anys de lluita i estira-i-arrosses amb el govern espanyol, finalment s'havia aconseguit que s'enderroquessin les muralles, que, a més d'ofegar físicament la població, eren vistes com un factor antihigiènic i un record diari de l'odiós domini militar. El 1860, Ildefons Cerdà havia començat a desplegar el seu projecte d'eixample i la ciutat havia abandonat definitivament la seva estructura medieval.

En aquella Barcelona que creixia cada vegada més amb edificis singulars, avingudes i carrers amples, palaus, cafès i teatres, hi havia també espais plens a vessar d'una població amuntegada i pobra. Segons un estudi que es va fer el 1888, any de l'Exposició Universal, la densitat de la població al barri antic era de 29 habitants per casa, més del triple que la de Londres i prop del doble que la de Sevilla. Obviament,

l'esperança de vida de l'obrer era molt menor que la de la classe benestant. Les xifres d'analfabetisme eren escandaloses, però es va començar a treballar en innovadors programes pedagògics.

Escoles públiques i laiques

Els reptes de l'Ajuntament de Barcelona, que volia proveir la ciutat d'escoles laiques i públiques per als més desfavorits, eren molts: pràcticament una tercera part de la població infantil no anava a escola i hi havia moltes diferències entre els barris més benestants i els que tenien una població predominantment obrera. Construir escoles municipals no era només un projecte pedagògic, sinó també urbanístic i arquitectònic.

Era la primera vegada que Barcelona es contemplava com un espai educatiu. L'any 1930, el periodista holandès Hulb Luns, al diari *Amsterdamer*, parlava amb admiració de l'Escola del Mar de la Barceloneta, construïda entre el 1921 i el 1922: “Com n'estaríem d'orgullosos si poguéssim tenir a Zandvoort o Scheveningen llocs com aquests, darrere les finestres dels quals, obertes al mar, hi poguéssim tenir les més belles decoracions murals que es poden imaginar! Tant de bo poguéssim ensenyar als visitants un refectori tan bell i modernament moblat, model de bon gust, o el despatx del metge de l'escola, o les màquines perfeccionades d'higiene, com es veuen a l'Escola del Mar”.

Tot i que va tenir una visió progressista de la dona, en un cartell de l'any 1900 Ramon Casas va advertir els homes dels riscos de la sífilis amb aquesta dona demacrada. MUSEU NACIONAL D'ART DE CATALUNYA

La població també sabia com divertir-se: al llarg del primer decenni del segle XX, l'avinguda del Paral·lel va acumular una de les ofertes d'oci més ingents del món pel que fa al nombre de butaques per metre quadrat, sense oblidar que els seus teatres no tancaven gairebé mai. Era el Broadway català.

Però l'altra cara de la vida noctàmbula era la prostitució: a la primera dècada del segle XX no va parar de créixer i desenvolupar-se en tots els àmbits on s'exercia. El Raval era la zona de més concentració de prostíbuls de la ciutat. Hi havia un veritable tràfic de blanques —una nota distintiva de molts prostíbuls era que tenien un reixat de ferro a la porta— i la jornada de les prostitutes començava a les deu del matí i no s'acabava fins a les tres o quatre de la matinada. Les guies nocturnes entre els anys 1918 i 1920, adreçades als senyors, posen de manifest el gran nombre de cases de prostitució que hi havia en aquell moment. Un dels locals més transgressors de la Barcelona dels anys trenta va ser La Criolla, al carrer Cid número 10.

Vida associativa

A principis del segle XX també es va produir l'eclosió de la premsa de masses i de les revistes i diaris humorístics escrits en català. En aquella època es distribuïen revistes satíriques i anticlericals com *La Campana de Gràcia* i *l'Esquella de la Torratxa*, premsa obrerista i nous mitjans de comunicació com *La Renaixensa* i el *Diari de Catalunya*, que el 1899 es va transformar en *La Veu de Catalunya*. I també hi havia una gran eferescència de la vida associativa, amb les tertúlies dels cafès, el teatre amateur, els ateneus, els centres excursionistes o els clubs esportius. 🌊

...i en aquell temps

S.M.
BARCELONA

Nit al Barri Xino amb el Noi del Sucre

Són prop de les dotze de la nit i fa una calor espantosa quan entrem a La Criolla. Està com un ou, l'aire és molt espès i tothom s'agita espasmòdicament, amb una certa violència. Hi una boira de fum i la bravada de suor és com un cop de puny als narius. Entre la concurrència hi ha de tot: delinqüents, proxenetes, personatges foscos que trafiquen amb morfina i cocaïna, noies que juguen amb la pols blanca, homes de totes les edats vestits de

dones ben maquillats i mil i una fantasies tatuades en braços i pits. Els tangos, no gaire reeixits, sonen una vegada i una altra. Sortim perquè necessitem aire. Al carrer hi ha nois molt joves amb els llavis pintats, ballant sota un fanal, que s'ofereixen al millor postor. Finalment, el trobem. El Noi del Sucre és a cal Sagristà. El secretari general de la CNT és segurament un dels sindicalistes amb més carisma del

nostre temps i dóna lliçons sobre l'emancipació a les prostitutes i als obrers sense feina.

Hi posa passió: realment la prostitució és un fenomen de dimensions gegantines, però es tolera perquè es considera que s'ha de donar vies d'escapament a la sexualitat masculina. El negoci l'empara la llei i al govern només li importa que no s'escampin les malalties. Per això va aprovar el reglament d'higiene especial,

que al capdavant obliga les prostitutes a estar incloses en un registre: “Hi han d'estar inscrites totes les dones que viuen habitualment del vil comerç dels seus cossos”, diu la normativa. Fa tan sols una setmana dues noies es van llançar des de la finestra d'un dels molts prostíbuls del districte V. Vivien com esclaves, ni tan sols podien decidir quan menjar ni quan dormir. Les cases on viuen aquestes noies privades de

tota llibertat es poden distingir pels reixats. El govern, però, no actua en aquests casos.

Quan vam sortir de cal Sagristà vam parlar amb el doctor Francesc Fontbona, que acabava de revisar fins a trenta-quatre noies. A totes els va signar el carnet groc. “Totes estaven netes i sanes”, ens ha dit el metge. A punt d'arribar a les Rambles, la policia multa una noia pel fet de prestar els seus serveis a un home casat. Al final la noia els ha convençut perquè no l'expulsin de la capital. Haurà de pagar la multa, però. L'home ha pujat cap a les Rambles sense rebre cap amonestació. 🌊

150 anys Ramon Casas

Economia

La imatge elegant de la indústria en aquest cartell de Ramon Casas contrasta amb la conflictivitat laboral de l'època. MNAC

Les vagues generals, el pa de cada dia

SÍLVIA MARIMON
BARCELONA

“**D**el començament del segle XX, les vagues generals a Barcelona eren una mica el nostre pa de cada dia. Els sindicats declaraven la vaga el dilluns, el Capità General declarava l'estat de guerra el dimarts, el dimecres i el dijous hi havia un espetec de trets als barris perifèrics, el divendres començaven a calmar-se els esperits, el dissabte la ciutat tornava més o menys a la normalitat, el diumenge els senyors tornaven a passejar-se pel passeig de Gràcia, i el dilluns els obrers tornaven a treballar. Era un programa invariable”, escriu Eugeni Xammar a les seves memòries, *Seixanta anys d'anar pel món*. I és que a finals del segle XIX i principis del XX Catalunya vivia

temps convulsos. Hi havia grans diferències culturals i de riquesa, ja que a les zones industrials començava a formar-se una elit empresarial i una classe mitjana que podia viure amb comoditat. Els obrers de les ciutats i els pagesos, però, tenien una vida molt dura, un altíssim índex d'analfabetisme i una misèria endèmica.

La pèrdua de les colònies el 1898 va tenir un gran impacte en l'economia i en la indústria tèxtil. Però no va paralitzar el creixement de Catalunya. Es va produir un gran èxode del món rural a les ciutats, i les fàbriques no deixaven de multiplicar-se. Al tèxtil s'hi sumava la indústria del metall, les naixents indústries de l'electricitat i de l'automòbil, l'alimentària i del suro... Un article descrivia la Barcelona del 1885 com la ciutat de “les mil fàbriques” i un visitant anglès assegurava que “Barcelona era el Liverpool i el Manchester d'Espanya”. Barcelona atreïa les

empreses estrangeres: el 1907 va arribar Pirelli, el 1910 Siemens i el 1929 Olivetti. Construir infraestructures no va ser una tasca fàcil: davant la passivitat dels polítics, el 1848 el matornó Miquel Biada va fer construir la primera línia de ferrocarril de l'Estat, que unia Mataró i Barcelona. El 1855 s'impulsaria la llei que subvencionava la construcció de noves línies: en només deu anys es van construir 4.354 quilòmetres de via. A finals del XIX es va començar a reivindicar una banca catalana perquè els industrials es queixaven de la falta de suport financer.

La puixança econòmica, però, també generava conflictes entre obrers i patronal. El 7 de juny del 1896 hi va haver un atemptat a Barcelona contra la processó del Corpus. La repressió va afectar especialment l'anarquisme obrerista català i els més de 400 detinguts van ser empresonats durant temps sense ni tan sols ser interrogats. Hi va haver un

procés judicial ple d'irregularitats, conegut com el Procés de Montjuïc, que va concloure amb diversos afusellaments. Les tortures als detinguts van ser terribles. Tarrida del Màrmol, un cop alliberat, va fer-ne difusió a través d'una colpidora carta que descrivia els mètodes per extreure les declaracions en què es va basar el procés: “*Guillotinado de los testículos con cañas ó cuerdas de guitarra, aplicación de hierros candentes á la carne, quemaduras del balano con puntas de cigarro encendidas, introducción de cañitas entre carne y uña y funcionamiento de un aparato de hierro á manera de casco que oprimía horriblemente la cabeza y desgajaba los labios*”.

La Setmana Tràgica va tornar a desfermar una repressió desorbitada. L'última setmana de juliol del 1909 va esclatar a Barcelona una insurrecció popular que va posar de manifest una fonda fractura social i política. Les classes populars barceloni-

nes van aixecar barricades als carrers, es van enfrontar a la Guàrdia Civil i l'exèrcit i es van cremar i saquejar més d'una vuitantena d'edificis religiosos. El balanç d'aquella setmana va ser d'un centenar de morts i innombrables ferits. Un dels afusellats a Montjuïc va ser el pedagog Francesc Ferrer i Guàrdia.

Una de les vagues que més van sacsejar la capital catalana va ser la de La Canadenca, l'empresa que subministrava la major part d'energia elèctrica a Catalunya. La ciutat va quedar a les fosques i sense transport públic i els carrers van ser ocupats per vaguistes i policia. Es va declarar l'estat d'excepció i va començar el fenomen del pistolisme: la patronal, que havia optat per la intransigència davant el moviment obrer, va contractar assassins a sou per atemptar contra els sindicalistes. Durant aquells cinc anys, el castell va arribar a tenir més de 3.000 obrers a les cel·les. ❧

...i en aquell temps

Crema la Rosa de Foc: “Tanqueu, pels nostres germans de Melilla!”

S.M.
BARCELONA

“**E**ns hi hem atrevit, tot i que, avui, un mal pas pot fàcilment convertir-se en una relliscada de conseqüències deplorables: no es pot escriure sense passar per la censura militar, ni organitzar cap mena de manifestació, ni convocar reunions, ni canviar-

se de domicili. El conflicte es va embolicar de valent la nit del 27 de juliol. Tota la nit es van sentir trets i hi va haver incendis a les barriades populoses. La ciutat es va despertar envoltada de calitja, com si el fum de les fogueres augmentés la xafogor de l'estiu. De set a nou del matí minyones i senyores sortien a comprar el que calia; passada aquesta hora, tothom es tanca i es reprenia la revolució. Ningú sabia exactament què

succeïa i la majoria, esporuguits, es tancaven a casa. Els ànims s'havien començat a encendre dos dies abans, quan la gent va veure desfilar pels carrers les tropes amb els reservistes, molts d'ells casats i amb fills, portant al costat les dones i les criatures que anaven a acompanyar-los. En ser conscients que tots aquests homes, la majoria obrers que no havien pogut pagar la quota de 6.000 rals per alliberar-se'n, anaven al Mar-

roc, a fer una Guerra de Melilla que només beneficiava els militars, els polítics i els banquers, es van encendre els ànims. Es va començar a estendre el “Tanqueu, pels nostres germans de Melilla” com si fos un sant i senya, i els comerços van abaixar les persianes. Tot es va anar intensificant i el moviment insurreccional, espontani, va superar tant els dirigents obrers com els partits. Es van atacar béns de l'Església, però ni fàbriques, ni

bancs, ni centres oficials ni de comunicacions van ser tocats. El músic i escriptor Amadeu Vives està exaltat. “La immensa majoria dels habitants de Barcelona aplaudeixen la crema”, afirma. Tot i que hi ha qui no ho veu amb tan bons ulls, com el periodista Claudi Ametlla: “Són piròmans, galifardeus de setze o divuit anys i gent del baix fons barceloní, que ningú sabia d'on sortien, púrria pujada al marge de la ciutat”. ❧

150 anys Ramon Casas

Entrevista

ANTONI RIBAS TUR
BARCELONA

Ramon Casas no defalleix, tot i que té la salut molt delicada, i no perd el sentit de l'humor. Continua sent un *bon vivant* amb gustos exquisits i amant de l'òpera i el teatre. No pinta des de fa unes setmanes –en una galeria de Sant Benet preciosa–, i de cap manera se li pot recordar la mort del seu gran amic Santiago Rusiñol. Però li brillen els ulls quan recorda anècdotes dels viatges que ha fet, des de Madrid fins als Estats Units. Ha tingut molt d'èxit a Amèrica, però no sempre tenia present el desig de tornar. “A Chicago treballava com un desesperat però va arribar un moment en què en vaig tenir prou. Allò era una vinya, però ja pensava en les vinyes de Catalunya. Si bé no donen dòlars com aquelles, donen vi, i jo no comprenc una cosa sense l'altra”, afirma el pintor.

Com es troba?

No puc caminar gaire... Continuo fumant caliquenyos, malgrat la prohibició del metge. Però no ho digui a ningú!

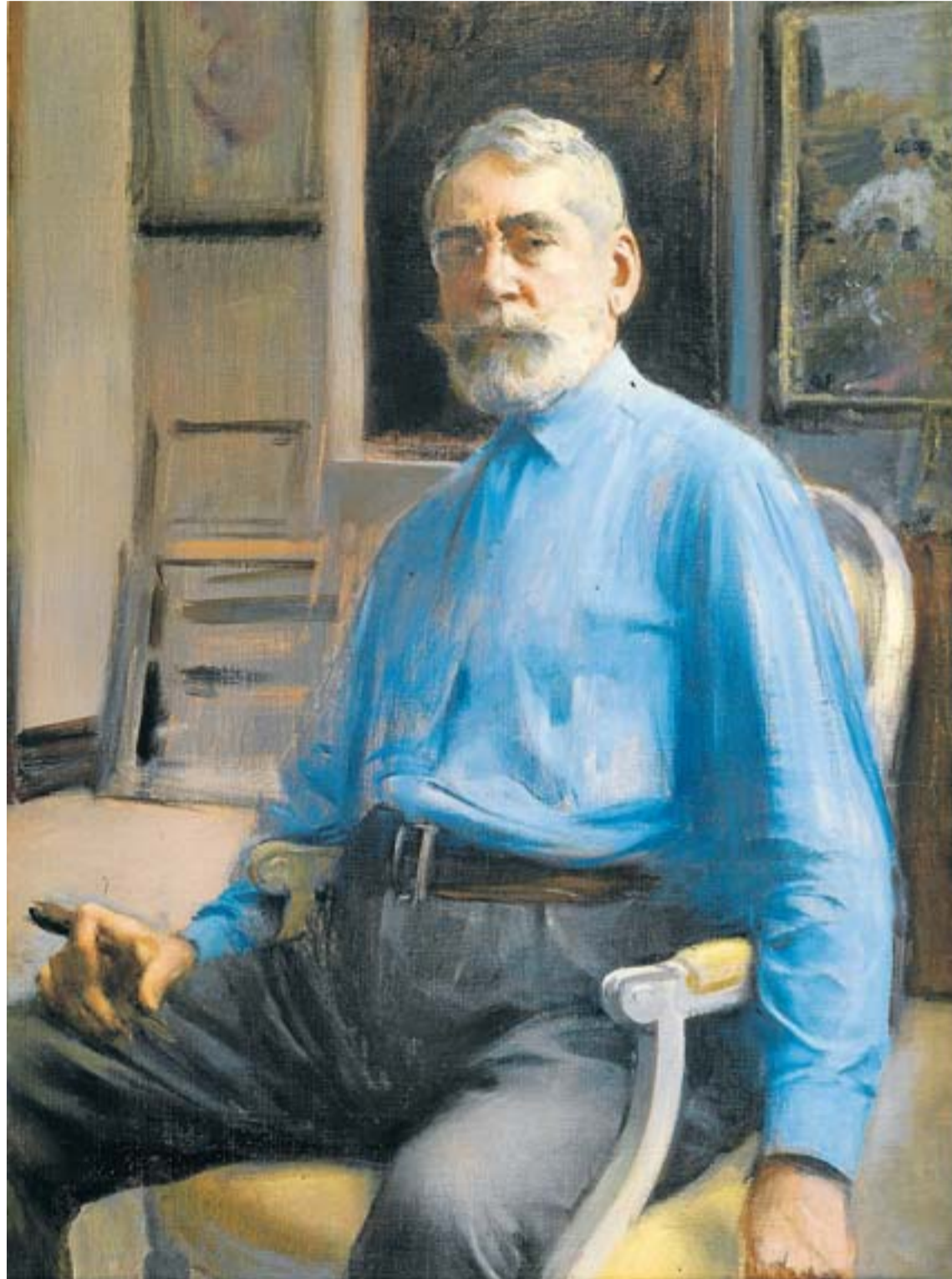
A París va poder veure les obres d'artistes més avançats que els catalans d'aquell moment, com Monet i Degas. Quina impressió li van produir? ¿El van enlluernar?

Monet em va agradar molt més del que em pensava, i això que ja el coneixia. Degas em va deixar una mica fred, tret dels dibuixos. Després de parlar-ne tant de temps, no tenia el color que m'esperava.

Quan va tornar de París va fer un viatge amb Laureà Barrau a Granada, que té una llum tan diferent de la de França. Fins i tot li va portar problemes tècnics. Vaig tenir un atac de no fer res; de no pintar, de no mirar. Vaig quedar cegat per la llum, borratxo de lluminositat, em va tras-tornar la paleta.

La primera vegada que va anar a París era molt jove. Quan hi va tornar, l'any 1891, a més de treballar també es va divertir. Com va anar aquell ball de disfresses al Folies Bergère?

Ens vam disfressar de *chulas* per a un ball de màscares que van organitzar els artistes *incoherents* i nosaltres anàvem genials. A l'arribada ens van fer una gran ovació. Jo anava amb la guitarra i ens vam posar a ballar flamenc, el sarau estava molt bé. Hi havia disfresses que

'Autoretrat amb camisa blava' és l'últim que va exposar l'artista en vida. MUSEU DE MONTSERRAT

Ramon Casas

“La vida a Miami era el més ensopit que he vist mai”

feien pixar de riure. I cap a la matinada va haver-hi un sopar amb beguda abundant i brindis de tota mena.

Va visitar el seu gran amic Charles Deering als Estats Units en diverses ocasions. Als

Estats Units va anar a Nova York, Washington, Los Angeles... I també va tenir molt èxit fent retrats.

Nova York és espatarrant, no m'esperava que m'emocionés tant. Per arribar al Grand Canyon vam anar en tren 44 hores,

però vam arribar a la posta de sol i és de les coses més grandioses que he vist. Però a Miami la vida era el més ensopit que he vist mai. Sort que treballava al matí i a la tarda, però em costava passar la vetlla. Així i tot, va haver-hi setmanes que vaig aca-

bar rebenat de fer retrats. A Washington vaig fer set retrats en molt poc temps, treballant moltes hores i sense descansar cap dia, ni diumenge.

Una altra de les vegades que hi va anar es va emportar una sorpresa amb el menjar. Sense saber-ho, va menjar tortuga, de les conegudes com terrapin.

El primer dia em pensava que eren bolets, i tot de sobte vaig trobar-hi ossets com de criatura. Resulta que era una bestiola, i n'hi ha molt poques i en fan pagar un dinerall!

A més del menjar, va topat amb les restriccions amb les begudes alcohòliques.

El que més m'empipava era que no podies beure sempre que tenies set. Segons per on passaves no podies beure més que aigua. A Arizona, que és un estat reconsegat, no em van voler donar vi per esmorzar. A Pasadena tampoc no deixaven vendre vi, i a l'hotel quan volíem una cervesa havíem de baixar a un soterrani tancat amb doble porta i el mosso l'obria segons la pinta que feia el parroquià. Una vegada a dins tots fèiem cara de rebenapisos. A Colorado Springs anàvem a l'apotecari i ens fotíem el whisky a la rebotiga i ell també en bevia!

I va estar a punt de tenir un gran ensurt...

Els diaris d'allà deien que a Barcelona hi havia hagut un terratrèmol semblant al de Messina. Encara vaig tenir sort perquè quan m'ho van dir ja havia rebut un telegrama de Deering que m'avisava que el que deien els diaris era una bola.

La primera vegada que va anar a Cuba es va sentir com a casa. També va poder visitar la ciutat on el seu pare va fer fortuna, Matanzas.

Cuba em va agradar molt, juro que no vaig trobar a faltar Espanya. Una nit vaig anar amb Enric Borràs i altres amics al Café de Inglaterra i em va creuar la ment la més dolça de les il·lusions, que sempre viurà en mi: em vaig creure que era a Barcelona. Però a Cuba va ser també on vaig saber que havia mort Pere Romeu. Tot i que no em va sorprendre, ho vaig sentir de debò.

Ha esmentat Enric Borràs. A Madrid el va poder veure fent el paper de Manelic a Terra baixa.

Era imponent! Vaig anar-hi el dia de l'estrena, i era imponent: durant la representació el públic es va posar dret diverses vegades per aplaudir-lo. Deien que a cap altre artista li havia fet una ovació com aquesta. ➤

Cultura

Quatre dècades molt intenses per a la vida cultural catalana

ANTONI RIBAS TUR
BARCELONA

Res no es va escapar de la mirada de Ramon Casas (1866-1932): va immortalitzar els prohoms de la cultura del

seu temps i una burgesia que va posar per a ell amb delit, tot i que l'artista va trencar les seves convencions amb un estil de vida bohemi. Va pintar les dones engalanades al Liceu, però també les que es podien veure en escenaris més populars, com el Teatre Novedades. I també va pintar aplecs, balls populars i personatges femenins espurnejants com les *manoles* dels cartells d'Anís del Mono. Però no tot va ser oci i galanteig, en la seva obra: quadres com *Garrot vil* i *Sortida de la processó del Corpus de l'església de Santa Maria* reflecteixen la conflictivitat política i social de l'època. Repassem les claus culturals entre les dues exposicions universals, la del 1888 i la del 1929.

La catalanitat

'L'Avenç' va clamar per una renovació política i estètica

La Barcelona de mitjans del segle XIX està en plena ebullició: s'enderroquen les muralles i la ciutat s'expandeix amb l'Eixample. A finals de segle, la capital catalana ja serà una metròpoli moderna fruit, també, de l'annexió de les viles que l'envoltaven. Són les dècades de la Renaixença, i el sorgiment de la revista *L'Avenç* –entre els anys 1881 i 1882– serà un dels exponents més destacats del seu apogeu. Aquesta revista no només va ser cabdal en el terreny estrictament literari i artístic. És cert que hi van participar els escriptors i els artistes més importants d'aquell moment i que la seva mirada cosmopolita va ser un esperó per modernitzar la cultura catalana amb la incorporació de les novetats europees, però també va ser rellevant per a la defensa de la renovació ideològica del catalanisme.

Tots cap a París

La capital de l'art va atraure els artistes catalans

Durant aquestes primeres dècades de la vida de Ramon Casas es construeix una de les icones arquitectòniques de Barcelona,

A París, com es pot veure en aquest 'Plein air', Ramon Casas va forjar la seva pròpia visió de l'impressionisme. MNAC

l'Arc de Triomf, arran de la celebració de l'Exposició Universal del 1888. El pintor va viatjar per primera vegada a París l'any 1889, quan la capital francesa va acollir l'Exposició Universal, i va tornar-hi en diverses ocasions amb Santiago Rusiñol. La revista *L'Avenç* va publicar, amb el títol *Desde el Molino*, la recopilació

de les cròniques parisenques que Rusiñol havia publicat a *La Vanguardia*. La capital francesa era aleshores la capital de la modernitat, i els artistes catalans que hi van viatjar van poder conèixer de primera mà les obres d'artistes com Rodin i els impressionistes Renoir, Monet i Degas. París també va ser decisi-

va per a un artista que va posar per a Ramon Casas, però que aniria molt més lluny que ell: Pablo Picasso.

L'òpera, art total

El Liceu, paradigma artístic i focus de tensió social

L'òpera representa la cara i la creu de la Barcelona d'aquestes

dècades. D'una banda, és l'art total que anhelaven els artistes del Modernisme, com es pot veure en una de les grans fites de la seva arquitectura, el Palau de la Música, i el grup escultòric de la *Cavalcada de les Valquíries* que hi ha a la boca de l'escenari. En canvi, el Liceu no només representa l'esplendor artística

Catalanitat, modernitat i internacionalització

'Jove decadent' representa la mirada menys tòpica de Ramon Casas sobre el món femení. MUSEU DE MONTSERRAT

Retorn a l'ordre

El Modernisme, blanc de les crítiques del Noucentisme

Mentre que Els Quatre Gats és una de les icones del Modernisme, els murals que Joaquim Torres-García va fer per al Palau de la Generalitat entre els anys 1912 i 1916 simbolitzen el canvi de rumb classicista i el mediterranisme que la pintura catalana va experimentar amb el Noucentisme. També són un exponent de com durant aquests anys les belles arts adquireixen en molts casos un vessant cívic i oficialitzant dins un gran projecte de país, allunyades de la vida bohèmia i l'“art per l'art” dels modernistes.

La vida moderna

La Casa Bloc, icona d'un nou món estroncat per la guerra

Ramon Casas va morir al seu domicili del carrer Descartes el 29 de febrer del 1932, mesos després de la proclamació de la Segona República. En un altre districte de la ciutat, no tan burgès com Sant Gervasi, començaven les obres d'un edifici revolucionari promogut per la Generalitat: la Casa Bloc, de Sert, Torres Clavé i Subirana. Un any després, el president Francesc Macià va posar la primera pedra de l'edifici. Allarg de la seva vida, Ramon Casas va veure com la història i la vida cultural catalanes passaven per la Renaixença, el Modernisme i el Noucentisme. Quatre anys abans de morir encara es devia assabentar de com Salvador Dalí, Lluís Montanyà i Sebastià Gasch renegaven de les convencions artístiques amb el seu *Manifest groc*. I si hagués viscut quatre anys més, Ramon Casas hauria assistit a l'esclat d'un moment dramàtic que va estroncar els fruits de totes aquelles iniciatives: la Guerra Civil. 🇪🇸

d'aquests anys, sinó també la seva cara més fosca i conflictiva, arran de l'atemptat de l'anarquista Santiago Salvador, que el 7 de novembre del 1893 va llançar una bomba Orsini a la platea durant una representació de *Guillem Tell*, de Rossini, que va provocar una vintena de morts i nombrosos ferits.

...i a partir de dimecres

El Museu Maricel obre la gran mostra de l'Any Casas

A.R.T. BARCELONA

Es ls artistes tan valorats i tan presents en la memòria col·lectiva d'un país com ho és Ramon Casas a Catalunya corren el risc de ser molt coneguts pel gran públic i, alhora, ser uns desconeguts. La gran exposició de la seva obra que obrirà les portes al Museu Maricel de Sitges, *Ramon Casas: la modernitat anhelada*, permetrà als coneixedors de la seva obra retrobar-s'hi amb una mirada renovada, i al públic més jove, que ha crescut en un món on es poden fer bones fotografies amb un telèfon mòbil, entendre per què les obres i l'actitud de Casas, Santiago Rusiñol i altres artistes del seu moment va resultar trencadora.

Ramon Casas: la modernitat anhelada és l'esdeveniment central dels actes de celebració del 150è aniversari del naixement de l'artista. Estarà formada per més de 200 obres, de Ramon Casas i altres creadors, com Rusiñol, Carolus-Duran, Toulouse-Lautrec, Manet, Sargent, Degas i Sorolla, i altres materials, com fotografies i cartells. L'objectiu dels comissaris, Francesc Quílez, conservador del gabinet de dibuixos i gravats del Museu Nacional d'Art de Catalunya, i Ignasi Domènech, cap de les col·leccions dels Museus de Sitges, és treure a la llum la complexitat de l'obra de Casas situant-la en el context de la pintura europea del seu temps.

“Una vasta cultura visual”

En la presentació de la mostra, els comissaris afirmen que “si es compara el treball de Casas amb el d'altres autors, podem disposar de més elements de judici per valorar i ponderar la veritable dimensió de la seva contribució estètica” i que “la vas-

ta cultura visual” del pintor li va servir d'estímul i és fruit de “l'assimilació de fonts molt diverses”. Per penetrar fins a l'arrel del procés creatiu de Ramon Casas, els comissaris han posat una atenció especial als seus dibuixos. “A més de complementar les obres pictòriques, els dibuixos i cartells ajudaran a entendre el caràcter versàtil del seu treball, però, sobretot, ens endinsaran en la seva singular forma d'entendre i reinterpretar el fenomen de la modernitat”, expliquen els comissaris. També la fotografia hi té un paper rellevant, ja que, segons Ignasi Domènech i Francesc Quílez, Casas va ser “molt permeable” a aquest nou mitjà i el seu impacte es pot notar en elements pictòrics com nous punts de vista, les visions panoràmiques i la representació de grans multituds. Per últim, aquesta nova mirada sobre l'obra de Ramon Casas vol posar en relleu el seu moment més innovador, pels volts de l'any 1900. “Casas va ser capaç de crear un estil propi, presidit per uns codis visuals molt originals i personals”, conclouen els comissaris.

La mostra està organitzada pels Museus de Sitges, l'Obra Social La Caixa i el Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC), i compta amb la col·laboració de la Generalitat, la Diputació de Barcelona i l'Ajuntament de Sitges. A més del MNAC i altres museus del territori i el Museu del Prado, les obres provenen d'importantes institucions internacionals com el Museu d'Orsay, el Museu Picasso de París, la Galeria dels Uffizzi, el Museu del Louvre i el Metropolitan de Nova York, entre d'altres. Després de Sitges, la mostra es podrà veure al CaixaForum de Madrid (del 7 de març a l'11 de juny del 2017) i al de Palma (del 5 de juliol al 22 d'octubre del 2017). 🇪🇸

Un pintor europeu
Hi ha més de 200 obres, de Casas i altres artistes

150 anys Ramon Casas

Esports

Rodes, pilotes i teles modernistes

TONI PADILLA
BARCELONA

El 16 de desembre del 1900, la premsa informava de la reunió per fixar el calendari i les seues dels partits de la Copa Macaya, la primera competició de futbol organitzada a l'estat espanyol. Malgrat que es volia convidar clubs de Madrid i Mallorca, finalment aquella Copa la van jugar només equips barcelonins, que van lluitar per una copa pagada per Alfons Macaya Sanmartí, un ric empresari apassionat dels esports molt conegut a la Barcelona del tombant de segle. Macaya va practicar esgrima, va ser comissari en proves de motociclisme i ciclisme, i va presidir l'Hispania de futbol i el Club de Tennis Barcelona. I va ser qui va proposar reunir-se a la cerveseria Els Quatre Gats del carrer Montsió. Durant tres anys, Els Quatre Gats i el Cafè Novedades del carrer Casp van acollir les reunions on es planificava el primer torneig de futbol català. Als mateixos escenaris on es reunien els artistes modernistes.

El Modernisme va compartir escenaris amb una moda que començava a marcar l'agenda d'aquella Barcelona: els esports. A finals del XIX i inicis del XX, Catalunya va viure una febre de fundació de clubs esportius, en bona part per la influència de l'educació alemanya i anglesa, que reivindicaven la necessitat de fer esport. Entre els anys 1890 i el 1920, van fundar-

se més de 15 publicacions periodístiques dedicades només a l'esport. I fer esport va convertir-se en un estil de vida per a personatges com Pere Romeu i Borràs, que havia viscut a París, s'havia enamorat d'aquella vida i fundaria després el famós local Els Quatre Gats. Romeu, un dels noms més actius d'aquella època dins del món de l'esport, con-

de l'emergent món de l'esport. A la sala de festes del local dels baixos de la Casa Martí, edifici modernista de Josep Puig i Cadafalch, s'hi van organitzar trobades d'esgrima i boxa, reunions de la Societat Columbòfila de Barcelona i xerrades sobre els dos esports que segurament van crear més germanor entre els "sportsmen" de l'època i els

tàndem en una bicicleta amb Pere Romeu. Casas, com tants altres barcelonins, va participar activament del naixement de les noves societats esportives, fent-se soci del Club Velocipèdic de Barcelona, fundat el 1884 per Claudi de Rialp i el seu amic Manuel Duran i Ventosa, un metge a qui també va immortalitzar amb un retrat ara al MNAC.

rectiva. El motor fascinava els modernistes, i el 1901 Casas es va retratar al costat de Rusiñol conduint un cotxe, ben abrigats amb abrics de pells. La tela també la va pensar per ser exposada a Els Quatre Gats, local que tancaria el 1903, ja que Romeu no feia res més que perdre diners. Aquell mateix 1903, però, ja participava en la fundació de

l'Sportmen's Club, un club dedicat al foment d'esports com la boxa, l'esgrima, l'atletisme, la gimnàstica, l'automobilisme i el tennis, on va coincidir amb el suís Joan Gamper, un dels pares del Barça. Abans, Pere Romeu, que va morir de tuberculosi jove, ja havia participat en la creació del Gimnasio Catalán Centro de Sport del carrer Provença el 1891, on va cedir un espai per fer una exposició de Ramon Casas el 1892 en què hi havia un retrat del mateix Romeu. El mateix dia de l'exposició, a *Los Deportes* s'hi llegia que el gimnàs "estuvo lleno de elegantes señoritas, jugando por primera vez una partida de lawn-tennis".

La Barcelona de Ramon Casas i Pere Romeu era la Barcelona dels cotxes, l'esgrima i les trobades culturals. En ocasions, sota el mateix sostre. La Barcelona on els mateixos personatges podien ser claus per organitzar exposicions i curses d'automòbils. La Barcelona on Jacint Verdaguer va oficialitzar el casament de Romeu, amb Ramon Casas i Santiago Rusiñol de testimonis. Com si fos una manera de passar el testimoni d'una Catalunya més tradicional a una que volia avançar sobre rodes.

Ramon Casas i Santiago Rusiñol, dalt del cotxe, van ser vocals de l'Automòbil Club d'Espanya. MNAC

vertiria la seva cerveseria en escenari de trobades esportives entre obres d'art. Romeu va fer lloc a les seves taules a Ramon Casas, Picasso o Santiago Rusiñol, però també a personalitats

artistes: el ciclisme i l'automobilisme. Ramon Casas va practicar-los tots dos i a l'entrada d'Els Quatre Gats hi havia la famosa pintura del 1897 en què se'l veia a ell mateix formant

El 1902 la premsa es feia ressò de la reunió, també a Els Quatre Gats, per fundar l'Automòbil Club d'Espanya, amb la presència de Casas i Rusiñol, que serien vocals de la primera junta di-

rectiva. El motor fascinava els modernistes, i el 1901 Casas es va retratar al costat de Rusiñol conduint un cotxe, ben abrigats amb abrics de pells. La tela també la va pensar per ser exposada a Els Quatre Gats, local que tancaria el 1903, ja que Romeu no feia res més que perdre diners. Aquell mateix 1903, però, ja participava en la fundació de

...i en aquell temps

Casas hauria de deixar els automòbils i quedar-se amb els pinzells

T.P.
BARCELONA

L'entusiasme dels membres de l'Automòbil Club d'Espanya és digne de menció, però la cursa organitzada entre Barcelona i Sitges aquest cap de setmana ha evidenciat que la passió no es tradueix necessàriament en un espectacle esportiu digne de

mentió. Els nostres *sportmen* encara no poden competir amb Charles S. Rolls o Louis Renault, els famosos automobilistes que han aconseguit conduir de París a Madrid a un ritme frenètic, superant els reptes tècnics i unes carreteres, les espanyoles, encara més pensades per a animals que per a màquines. La nostra cursa havia de portar els cotxes fins a la vila de Sitges, on molts dels participants passen caps de setmana, i on els esperava un

àpat que més d'un no va poder posar-se a la panxa. Santiago Rusiñol i Ramon Casas, els populars vocals de l'Automòbil Club, no van poder arribar a temps per dinar, ja que van tenir problemes tècnics al seu Ache Freres quan tot just sortien de Barcelona i deixaven enrere Montjuïc. A Sitges els esperaven alguns dels seus amics, amb qui participaven en les animades nits a Els Quatre Gats, com Pere Romeu, que preguntava una vegada i una

altra als periodistes per quina raó els seus amics no apareixien. Cal dir que el senyor Casas, que era l'encarregat de portar el volant, ha demostrat que té més talent davant una tela que no pas a la carretera, ja que més d'un explicava que no va poder esquivar una roca ben gran, ja que conduïa tan malament que la roda va passar just sobre el roc. Les males llengües deien que, tan presumit com és, amb un vistós abric comprat a França, estava

més pendent de saludar la misteriosa senyoreta Júlia Peraire, una jove amb qui passa molta estona i que l'esperava per saludar-lo amb un vistós vestit de color groc. A Casas li agraim la passió, però potser hauria de deixar pas als joves pilots que controlen més l'art del volant. Si a Tamarit l'acusen de fer tombar carros de pagesos quan els visita amb el seu Hispano Suiza, a Sitges encara esperen que arribi a la línia d'arribada.

Gent

Els amics, tan importants com l'art

ANTONI RIBAS TUR
BARCELONA

No en tenien prou dedicant-se a l'art o el seu ofici. Ramon Casas i els seus amics van marcar la cultura del seu temps fent d'editors i promotors culturals, entre altres tasques. I, també, fent de l'amistat gairebé una forma d'art. Aquests són els quatre grans amics de Ramon Casas.

01

Santiago Rusiñol

Només amb una escena, la d'un periodista comunicant a Ramon Casas la mort del seu gran amic, Santiago, i la incredulitat i el dolor amb què ell ho va rebre, n'hi ha prou per entendre l'amistat profunda d'aquests dos grans pintors. Tots dos provenien de famílies benestants i tots dos van defugir els camins que tenien marcats per lliurar-se a l'art. Ramon Casas i Santiago Rusiñol estan considerats com dos grans renovadors de la pintura catalana. Mentre que per a Casas tot van ser facilitats, Rusiñol va haver de superar l'oposició familiar inicial.

La glòria de tots dos està guardada amb estades mítiques a París, de les quals Rusiñol va deixar testimoni en les seves cròniques, i les nits llegendàries a Els Quatre Gats. També per les exposicions conjuntes de Rusiñol, Casas i Clarasó al llarg de dècades. I per episodis més curiosos i que reflecteixen la força de la seva amistat. Com es podrà veure en una exposició al Museu de la Vida Rural de l'Espuga de Francolí a l'estiu, després de passar tres setmanes pintant entre les ruïnes del monestir de Poblet l'any 1889, van emprendre la volta a Catalunya en carro. I quan Rusiñol va tornar a Barcelona, va decidir canviar de vida i va marxar a París.

02

Pere Romeu

No va ser ni pintor ni escriptor, però, així i tot, Pere Romeu és una de les figures més emblemàtiques del Modernisme. Alt, barbut, amb el cabell llarg, ha passat a la història gràcies, sobretot, als retrats que li va fer

Ramon Casas, al cèlebre *Ramon Casas i Pere Romeu en un tándem* i també als cartells amb què s'anunciava Els Quatre Gats i les sessions d'ombres xineses que s'hi feien. Però Pere Romeu va ser més que l'encarregat d'aquesta taverna mítica. Una altra de les grans fites de l'Any Ramon Casas és *Les set vides de Pere Romeu* (A Contra Vent), una biografia monumental amb què el filòleg i polític Josep Bargalló recull la personalitat polièdrica d'aquesta figura. Fill d'una família d'indians de Torredembarra, el que més crida l'atenció de Pere Romeu és que quan va tancar Els Quatre Gats es va lliurar a la seva gran passió: l'esport. Abans d'obrir la cerveseria del carrer Montsió, ja havia regentat un gimnàs, on havia exercit de mestre d'esgrima. Ramon Casas i Santiago Rusiñol van ser, a més de socis en el negoci, els testimonis del seu casament, celebrat a la catedral de Barcelona i oficiat per Jacint Verdaguer. Quan va deixar la feina d'hostaler, va ser un dels directius de l'Sportmen's Club, la primera gran entitat esportiva catalana, i va organitzar i participar en les primeres curses automobilístiques del país. Després de morir va circular que ho havia fet en la misèria. Però no va ser així. És cert que va morir de manera prematura als 48 anys víctima de la tuberculosi, però tenia un concessionari de cotxes al passeig de Gràcia.

03

Josep Meifrèn

Es té constància de les sessions d'ombres xineses, dissenyades per Casas, que es feien a Els Quatre Gats. La figura principal és la de Pere Romeu. A més dels espectacles que es feien a la cerveseria, aquest cartell explica més coses. L'home que hi ha en primer terme, amb un bigoti molt poblat, no és una invenció, un personatge qualsevol per quadrar la composició, sinó un gran amic del pintor: Josep Meifrèn. A més de sortir al cartell, va construir les ombres xineses de Casas –es poden veure al Museu Nacional d'Art de Catalunya fins al 27 de novembre–. Josep Meifrèn va ser odontòleg, com el seu pare, i ha quedat eclipsat per la figura del seu germà, el

01

02

03

04

pintor Eliseu Meifrèn. A més de dedicar-se a la medicina, era un gran amant de les arts i va ser un dels fundadors de *L'Avenç*. La gran amistat que van mantenir es remunta a la seva joventut. Casas va retratar Josep Meifrèn per primera vegada en la seva etapa més primerenca, cap a l'any 1883. Dos anys després Meifrèn l'acompanya quan la família es trasllada a Vernet perquè el pintor faci uns dies de repòs: "Si no fos per en Meifrèn no podria resistir l'avorriment perquè aquí no hi ha res per veure", va escriure Casas en una de les seves cartes. I el 1891, quan Casas va tornar del seu viatge a París, va passar una part de l'estiu amb els germans Meifrèn a Sitges.

04

Miquel Utrillo

Pintor, periodista, escriptor, promotor cultural... Com les de Ramon Casas, Santiago Rusiñol i Josep Meifrèn, la figura de Miquel Utrillo és representativa de l'efervescència de la cultura catalana en temps del Modernisme i d'unes figures que assumien funcions molt diverses. Miquel Utrillo va ser un dels fundadors d'Els Quatre Gats, juntament amb Pere Romeu, Ramon Casas i Santiago Rusiñol. Però s'havia format com a enginyer, i al llarg de la seva vida també va ser el promotor, amb Ramon Casas, de les revistes *Pèl & Ploma* i *Forma*. A més, com un dels directors artístics de l'Exposició Universal del 1929, va ser un dels impulsors de la construcció del Poble Espanyol.

Pel que fa a la relació de Miquel Utrillo amb Ramon Casas, es van conèixer a través de Santiago Rusiñol. La seva amistat també té un vessant ombrívol. Utrillo va ser també l'intermediari en les operacions immobiliàries que un altre gran amic de Casas, el magnat Charles Deering, va fer a Sitges amb la intenció d'instal·lar-hi una segona residència i la seva valuosa col·lecció d'art. La primera part del conjunt de Maricel va ser l'antic Hospital de Sant Joan Baptista. Però quan Deering es va assabentar que Utrillo havia posat al seu nom prop de 20 cases que li havia encarregat que comprés, i que va fer el ronso a l'hora de regularitzar la situació, l'amistat entre els tres es va trencar i la col·lecció de Deering no va arribar a Sitges.

Peces històriques triades per Josep Maria Casassús

(Catedràtic emèrit de la UPF i membre de l'IEC)

El Modernisme no va generar entre tots els coetanis els mateixos elogis que va acumular més endavant. N'aportem quatre visions. Eugeni d'Ors (Barcelona, 1881 - Vilanova i la Geltrú, 1954) a 'La Veu de Catalunya' (27-VI-1906) va anunciar l'adveniment del Noucentisme, relleu del Modernisme. J.V. Foix (Sarrià, 1893-1987) a 'La Cònsola' (17-I-1920) va ridiculitzar la ciutat modernista. Manuel Brunet (Vic, 1889 - Figueres, 1956) a 'Mirador' (21-II-1929) va condemnar el Palau de la Música, emblema modernista. I Gaietà Cornet (Barcelona, 1878-1945) va fer aquesta caricatura de modernistes.

¿És redimible el Palau de la Música?

[...] En parlar de l'obra arquitectònica de Lluís Domènech i Muntaner no sembla pas que puguin fer-se distincions: va néixer tarada i restarà tarada tota la vida. I no obstant... no obstant, En Domènech i Muntaner va ésser l'arquitecte de la seva època, l'arquitecte del catalanisme, amb una anomenada que en pocs sectors hauria admès regateigs. Se salvaran, potser, de Lluís Domènech i Muntaner, els seus escrits polítics i els seus estudis arqueològics, dos aspectes molt importants de la seva personalitat. Era tan gran la fama de Domènech i Muntaner que li deien Domènech el "Bueno", per distingir-lo de Domènech i Estapà el "Malo". I ara el "Bueno" es va fent "Malo", i les obres del "Malo", entre elles el Palau de Justícia, ens molesten menys que el Palau de la Música, l'obra màxima de Domènech el "Bueno". [...] Hem començat preguntant si el Palau de la Música és redimible. [...] Preguntem si el monument (?) és capaç d'una reforma radical. [...] ¿No creieu que el Palau de la Música -de qualsevol cosa en diem un palau- entra en la categoria de monuments que demanen l'enderroc? Per moltes raons, i sobretot, perquè l'hem de sofrir. Mireu-se'l bé! Mireu-se'l per fora i per dins. En diuen el Palau de la Quincalleria catalana, i ho mereix. Si no hi haguéssim d'anar tan sovint! Si fos una sala on hi hagués recepció un cop cada any! Si no s'hi fes música! Ara, quan després d'una cançó obren els llums, us veieu obligats a mirar aquelles Walkiries de pedra entre núvols del mateix material! [...] És intolerable la decoració del sostre, aquelles columnes de rajoleta que hi ha a les llotges; són intolerables les penjarelles plenes de caramel·los de les baranes, i és abominable tot l'escenari. [...] ¿És redimible tot aquest frenesí de pedra i rajoleta? Hem pensat alguna vegada si seria possible esporgar tota aquesta vegetació, si podria tallar-se el salze i si, obrint aquells finestrals modernistes, fugirien les Walkiries i si l'aire podria matar la vegetació i endur-se'n aquell fum que surt uns quants pams més amunt de la testa de Beethoven. [...]

Manuel Brunet, 1929

Visió dels modernistes que tenia el dibuixant Gaietà Cornet.

La Barcelonota

Al bell sinus de la magna Barcelona exalçada pels poetes, pels artistes i pels patriotes, s'hi ha nodrit una nova ciutat: La Barcelonota. Té tots els vicis d'una mocosa que tira a bagassa i amb la impetuositat amb què satisfà totes les impulsions capricioses del seu instint, està a punt d'assetjar la ciutat noble, cara al patriota ardent. A la Barcelonota, el gran Maragall, li endreçà un himne; però analfabeta d'esperit, no n'ha comprès el seny cabdal i ha preferit d'apropiar-se a la seva honor els cuplets de baixa inspiració i simbo-

litzar-se a la manera d'una balladora de la Bohèmia pastitxant l'al·legoria d'un escenògraf, tal, i deixant-se interpretar per un actor qualsevol de vodevil. Aquesta Barcelonota ha estat, de temps, victoriosa sobre la Barcelona en projecte. És la ciutat de la post-Exposició, del catalanisme columbòfil, esperantista i de fotografia artística; de les cases de l'Eixample (modernisme arquitectònic), del Piriptipi, del tifus, de la Universitat pixum, de *L'Esquella de la Torratxa*, de les postals de la Solidaritat, de les carnisseres adúlteres,

del monument a En Pitarra, del *iCu-Cut!*, de les males tipografies, de les senyeres artístiques de gran nombre d'orfeons, de les clavegueres, dels guàrdia urbans llantiosos i polsosos, de *La Vanguardia* amb esqueles, de *La Veu* amb esqueles i amb redactors i corresponsals cursis, de les querides econòmiques amb passadors d'or de Toledo, del Palau de la Música Catalana, dels interiors d'un 90% de cases senyorivoles, [...] dels ateneus polítics de districte, de l'ortografia sense normes i de les normes sense gramàtica, [...] dels

jocs florals de la Bonanova, de Sant Gervasi, de Gràcia, de Provença, de Sants, d'Hostafrancs i de la Bordeta; dels wàters sense paper higiènic i del paper higiènic amb hendecasil·labs, dels Music-Halls democràtics, de la manicura improvisada, [...] dels fullets eròtics clandestins, [...] És un tros de la Barcelona podrida que espera l'hora de la gran amputació, de la Catalunya ciutat que vol veure l'alba de la seva naixença coronada d'un cercle de patíbuls.

Editorial atribuït a J.V. Foix, 1920

Dos llibres

En aquest bon temps que, com oportunament en Maragall va recordar, és temps de collites, dos llibres de plenitud són advinguts aquí. Un i altre procedeixen de la generació que ara arriba a l'hora magistral, de l'última generació del mil vuit-cents, de la generació que immediatament ens ha precedit a nosaltres -vull dir, nosaltres, joves del mil nou-cents català...-. En aquests llibres apareixen sintetitzats els mots fonamentals d'aquesta generació que ens ha precedit en el camí i que ha assolit ara, mentre nosaltres avancem en inquietuds de creixement, virilitat perfecta. L'un formula científicament un ideal polític; l'altre dona la nota més alta d'un ideal estètic. L'un d'aquests llibres és *La nacionalitat catalana*, d'en Prat de la Riba; l'altre, el volum de poesies *Enllà*, d'en Maragall. Dos mots fonamentals ha tingut la forta generació d'en Prat i en Maragall: el Nacionalisme -la Teoria de la Paraula viva... - Gloriosa Catalunya! N'hi ha prou amb dues paraules ideals així per a omplir un segle. Tu les has dutes a maduresa en una hora! - La història d'aquesta maduresa del nacionalisme és el fons bellament heroic del llibre d'en Prat de la Riba; el suc de la maduresa d'aquella teoria fermenta tumultuosament en els últims versos d'en Maragall. Ara bé: aquestes dues obres mestres de la generació mestra nostra, ¿què ens porten a nosaltres -els noucentistes catalans? Hem meditat per llarga estona sobre això. Anem a dir sincerament, clarament, el fruit del nostre meditar. El fruit del nostre meditar és el següent: Sabem, per l'obra d'en Prat, que el Nacionalisme de Catalunya ens és útil per sa doctrina i per son exemple. - Dubtem, per l'obra d'en Maragall, si l'Estètica de la Paraula viva ens és útil per sa doctrina i per son exemple, o només per son exemple... Desglosarem, en successives gloses del Glosari, la glosa amb què el Glosari ha marcat el dia d'avui.

Eugeni d'Ors, 'Xènius', 1906